

บทที่ ๗

บทสรุป

การศึกษาของพระเจ้าลูกยาเธอ และพระเจ้าลูกเธอในสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นการศึกษาตามแผนโบราณของไทย พระเจ้าลูกเธอจะทรงศึกษาวิชาภาษาไทย และวิชาการบ้านการเรือน ส่วนพระเจ้าลูกยาเธอจะทรงศึกษาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และวิชาเพลงอาวุธ เช่น ดาบ กระบี่ กระบอง คชกรรม อิศวกรรม และราชประเพณี เป็นต้น วิชาแผนนี้ถือว่าเป็นชาติศึกษาซึ่งจำเป็นต้องศึกษา เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นและการติดต่อกับประเทศตะวันตกมีมากขึ้น การศึกษาแต่เฉพาะวิชาแผนโบราณของไทยอย่างเดียวไม่เพียงพอ จำเป็นต้องรู้วิทยาการสมัยใหม่ด้วยจึงจะปกครองประเทศให้รอดพ้นจากจักรวรรดินิยมตะวันตกได้ เพราะจักรวรรดินิยมตะวันตกมักจะใช้ข้ออ้างในการเข้าปกครองประเทศต่าง ๆ ว่าประเทศเหล่านั้นยังป่าเถื่อน ล้าหลัง การเข้าปกครองก็เพื่อนำความเจริญเข้าไปให้ เมื่อจักรวรรดินิยมตะวันตกแผ่ขยายมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างพากันตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ยังเหลือแต่ประเทศไทยเพียงประเทศเดียวเท่านั้น แต่ก็ต้องเผชิญกับการคุกคามของอังกฤษและฝรั่งเศส และนับเป็นโชคคี่ของประเทศไทยเป็นอย่างมากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ในขณะที่ยังทรงดำรงพระยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งทรงเล็งเห็นการณ์ไกล และทรงสนพระทัยในความเป็นไปของประเทศเพื่อนบ้าน ทรงพยายามศึกษาภาษาอังกฤษกับพวกมิชชันนารีอเมริกันที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย การที่รู้ภาษาอังกฤษทำให้ทรงสามารถอ่านหนังสือพิมพ์ต่างประเทศได้ ได้รับความเป็นไปของประเทศเพื่อนบ้าน และได้รู้ถึงความเจริญและวิชาการใหม่ ๆ ของประเทศตะวันตก

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงตระหนักว่าการรักษาประเทศให้รอดพ้นจากเงื้อมมือของอังกฤษและฝรั่งเศส คือ

ขอมิโอนอ่อนผ่อนตามความประสงค์ของประเทศทั้งสอง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเร่ง
ปรับปรุงบ้านเมืองเสียใหม่ให้ทันสมัยทัดเทียมอารยประเทศ แต่การปรับปรุงบ้านเมือง
ในสมัยของพระองค์ยังไม่ได้เริ่มตนมากนัก เพราะทรงครองราชย์อยู่เพียง ๑๙ ปีเท่านั้น
พระราชโอรสของพระองค์คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ดำเนิน
การปรับปรุงบ้านเมืองต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ ตลอดระยะเวลา ๔๒ ปี
ที่ทรงครองราชย์ได้ทรงปรับปรุงบ้านเมืองในทุก ๆ ด้าน ซึ่งก็ทรงประสบอุปสรรค
อย่างมากมาย ประการหนึ่งก็คือการขาดกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในความจริงข้อนี้ จึงทรงส่งพระราช
โอรสไปศึกษาวิชาการยังต่างประเทศ เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงประเทศ มีอยู่เพียง
พระองค์เดียวที่ทรงตั้งพระทัยไว้ว่าจะไม่ส่งไปศึกษาต่างประเทศ คือ สมเด็จพระบรม
โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงตั้งพระทัยไว้ว่าจะทรง
ฝึกสอนด้วยพระองค์เอง ส่วนวิชาการแบบตะวันตกนั้นทรงจ้างฝรั่งมาสอนในพระบรมมหาราชวัง
และจะทรงให้เสด็จประพาสรอบโลกเมื่อทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว เพื่อดูความเจริญและความ
เป็นไปของโลก

บรรดาพระราชโอรสที่เสด็จไปศึกษาวิชาการต่างประเทศทุกพระองค์ได้เสด็จ
กลับมารับราชการสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถสมดังที่ได้ตั้งพระทัยไว้
พระราชโอรสองค์ที่สำคัญและได้บำเพ็ญพระกรณียกิจที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงบ้านเมือง
ให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศเท่าที่ได้บรรยายไว้ในวิทยานิพนธ์นี้คือ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ	ทรงปรับปรุงงานทางด้าน การคลัง
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์	ทรงปรับปรุงงานทางด้าน กฎหมาย การศาล และ การเกษตร

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
ทหารบก

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
ทหารเรือ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงประเทศใน
ทุก ๆ ด้าน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต
ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
ทหารบก และทหารเรือ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ
ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
ทหารบก

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี
ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
การแพทย์และสาธารณสุข

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมชนกนาถ
ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
การแพทย์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงงานทางด้าน
การปกครอง

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงเป็นกำลังสำคัญในการ
ปรับปรุงกิจการคลังของประเทศ งานด้านการคลังนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของประเทศ
เพราะกิจการด้านการคลังเกี่ยวข้องกับการบริหารงานของทุก ๆ กระทรวง กิจการใดจะมี
ขึ้นได้หรือจะก้าวหน้าไปเพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับทุนเป็นสำคัญ ถ้าชาติปัจจุบันนี้เสียแล้ว กิจ-
การต่าง ๆ ก็ไม่อาจมีขึ้นหรือรุดหน้าไปได้ ก่อนหน้าที่พระองค์จะเข้าดำรงตำแหน่ง
เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กิจการทางด้านการเงินและการบริหารภายใน
กระทรวงขาดความเป็นระเบียบ ข้าราชการไม่มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน เมืองงาน

ภายในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติไม่เรียบร้อยเช่นนี้ทำให้เกี่ยวพันไปถึงงานของกระทรวงอื่น ๆ ด้วย เพราะเมื่อมีเงินงบประมาณไม่เพียงพอการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ก็ต้องหยุดชะงัก เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งให้พระองค์ทรงรับตำแหน่งเสนาบดี ก็ปรากฏว่าทรงทำงานได้ผลดีสามารถกู้ฐานะการเงินของประเทศไว้ได้เป็นที่พอพระราชหฤทัยของสมเด็จพระบรมชนกนาถ จึงทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้พระองค์ดำรงตำแหน่งเสนาบดี

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติอยู่ถึง ๑๕ ปี ทรงทำงานอย่างจริงจังและได้ปรับปรุงงานต่าง ๆ ของกระทรวงให้เจริญก้าวหน้าขึ้นไปเป็นลำดับ คือ ออกกฎหมายแก้ไขเรื่องทุนสำรองธนาคารหลายฉบับเพื่อให้เหมาะสมกับภาวะของประเทศ ประกาศใช้มาตรการทองคำแทนมาตรฐานเงินตามแบบอารยประเทศ ออกข้อบังคับกำหนดวิธีการตั้งงบประมาณและวิธีโอนเงินใหม่เพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผน วางระเบียบการเก็บภาษีอากรเสียใหม่ให้รัดกุมโดยให้เป็นหน้าที่ของกรมสรรพากรแต่เพียงผู้เดียว วางรากฐานในการที่จะเลิกเงินในประเทศไทย แต่สิ่งนี้ต้องค่อยเป็นค่อยไปจะเลิกทันทีที่เดี๋ยวยอมไม่ได้ พระองค์จึงได้ทรงดำเนิงานไปเป็นขั้นตอน จนในที่สุดก็สามารถเลิกได้ในสมัยต่อมา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจะจัดตั้งคลังออมสิน กรมพระจันทบุรีนฤนาถก็ได้รับสนองพระบรมราชโองการจัดทำสำเร็จจัดตั้งพระราชประสงค์

ทางด้านการเศรษฐกิจของประเทศ กรมพระจันทบุรีนฤนาถได้ทรงทำนุบำรุงการพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ของประเทศให้เจริญก้าวหน้า จนในที่สุดก็มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์แต่เพียงกระทรวงเดียว กระทรวงนี้พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญจัดตั้งขึ้น

ผลงานที่เกิดจากพระดำริริเริ่มของพระองค์คือ การจัดตั้ง "สหกรณ์" ซึ่งจะเป็นการเกื้อหนุนการค้าของประเทศไทยมั่นคง และส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร อันจะทำให้สถิติการค้าพาณิชย์ของประเทศสูงขึ้นด้วย

การที่พระองค์ได้ทรงทำประโยชน์ให้แก่การพาณิชย์ของประเทศจนเจริญก้าวหน้า
นี้เอง ข้าราชการกระทรวงเศรษฐการ (กระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) จึงได้พร้อมใจกัน
จัดสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ท่านขึ้นในบริเวณกระทรวงเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระกรุณาธิคุณ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นกำลังสำคัญในการ
ปรับปรุงกฎหมาย และการศาลของประเทศตามวิชาความรู้ที่ทรงเล่าเรียนมาจากประเทศ
อังกฤษ ทางด้านการศาลได้ทรงจัดการศาลหัวเมืองขึ้นตามมณฑลต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ
แบบแผน ทรงจัดการชำระสะสางคดีความซึ่งค้างอยู่ให้หมดสิ้นไป และโปรดให้ใช้
การพิจารณาคดีตามแบบประเทศตะวันตกทางด้านกฎหมาย มีความจำเป็นต้องจัดทำประมวล
กฎหมายตามแบบอารยประเทศอย่างรีบด่วน เพื่อยกเลิกการสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต
ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ ให้หมดสิ้นไป กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเป็นกำลังสำคัญ
ในการร่างประมวลกฎหมายตามแบบสากลหลายฉบับ คือ กฎหมายลักษณะอาชญา ร.ศ. ๑๒๗
พระธรรมนูญศาลยุติธรรม และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. ๑๒๗ อันเป็น
แบบอย่างในการจัดทำประมวลกฎหมายฉบับอื่น ๆ ต่อมา นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเทศไทย
ประสบความสำเร็จในการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้ใน พ.ศ. ๒๔๘๑

ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญในการจัดตั้งโรงเรียนกฎหมาย
เพื่อผลิตนักกฎหมายออกมาช่วยกันจัดการศาลยุติธรรมและทำกฎหมายให้ดีขึ้น พระองค์ทรง
เป็นอาจารย์สอนด้วยพระองค์เอง จนในที่สุดก็ได้มีการสอบไล่เนติบัณฑิตรุ่นแรกในปีเดียวกัน
นี้เอง สามารถผลิตเนติบัณฑิตรุ่นแรกออกมาได้ ๕ คน ซึ่งเนติบัณฑิตเหล่านี้เข้ารับราชการ
เป็นกำลังของกระทรวงยุติธรรมต่อมา

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูประบบ
กฎหมายและการศาล ซึ่งได้รับผลสำเร็จอย่างงดงาม บรรดานักกฎหมายไทยรุ่นต่อ ๆ
มาจึงพากันถวายพระนามแก่พระองค์ว่า "พระบิดาแห่งกฎหมายไทย"

นอกจากนี้ยังทรงมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงการ เกษตรของประเทศให้เจริญขึ้น
ตามแบบอย่างอารยประเทศทั้งหลาย ผลงานที่สำคัญของพระองค์คือ การร่างพระราชบัญญัติ
โฉนดที่ดินฉบับที่ ๑ - ๓ และเสนอโครงการชลประทานอันเป็นหัวใจ ของการเกษตรกรรม

ทรงมองเห็นความสำคัญของการชลประทานเป็นอย่างมากถึงกับเสด็จพระประสงคหาเงินมาใช้
จ่ายในโครงการเอง ซึ่งในที่สุดโครงการของพระองค์สัมฤทธิ์ผลก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพาะ
ปลูกอย่างมหาศาลในเวลาต่อมา

ทางด้านกิจการทหารบก พระราชโอรสที่ทรงเป็นกำลังสำคัญในการปรับปรุง
กิจการทางบ้านคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช และสมเด็จพระ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์แรกที่สำเร็จวิชาทหารมาจากต่างประเทศ เมื่อทรงเข้ารับราชการในกองทัพบกได้
ช่วยปรับปรุงกองทัพจนเจริญก้าวหน้าตามแบบประเทศตะวันตก ผลงานที่สำคัญของพระองค์
คือ ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ซึ่งทรงจัดได้ผลดีมีราษฎรพากันเข้ารับ
ราชการทหารมากขึ้น ไม่กลัวการเป็นทหารเหมือนแต่ก่อน และทรงเสนอโครงการจัด
กองทัพบกตามแบบประเทศตะวันตก คือการจัดกาทหารบกทั่วประเทศเป็น ๑๐ กองพล
โดยได้ทรงพิจารณาการจัด และการวางกำลังประกอบกับฐานะทางภูมิศาสตร์ทหาร และหลัก
ฐานทางประวัติศาสตร์การรบอย่างถี่ถ้วน ซึ่งโครงการจัดกองทัพบก ๑๐ กองพลนี้ได้ใช้เป็น
หลักในการจัดทหารบกอยู่จนทุกวันนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถทรงวาง
รากฐานและปรับปรุงทางด้านการศึกษาของทหารบก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็น
แหล่งผลิตนายทหารที่มีความรู้เข้ารับราชการในกองทัพบก อันเป็นการพัฒนากองทัพทางหนึ่ง
ผลงานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งของพระองค์คือ ทรงริเริ่มให้มีการประลองยุทธเป็นประจำทุกปีที่
พระองค์ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก การประลองยุทธคือการจัดเตรียมกำลังให้พร้อม
รบอยู่เสมอ ซึ่งกระทำกันเป็นประจำในประเทศตะวันตก

กล่าวได้ว่ากิจการกองทัพบกตั้งแตกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชทรงริเริ่มจัดทำได้
เจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นลำดับ กองทัพไทยสามารถเข้าร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับนานา
ประเทศในยุโรปในสงคราม ครั้งที่ ๑ ได้อย่างไม่น้อยหน้าประเทศใดเลย

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ประเทศเจริญก้าวหน้า ในทุก ๆ ด้าน ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ประเทศไทยในรัชสมัยของพระองค์จึงมีการสร้างเสริมเปลี่ยนแปลงกิจการทุกสาขาคตามแบบอารยประเทศ พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์คือ การที่ทรงคัดสรรพระทัยนำประเทศไทยเข้าร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งพระปรีชาญาณของพระองค์ในเรื่องนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ ประเทศไทยสามารถขอแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคอันเนื่องมาแต่สิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจได้เป็นผลสำเร็จถึง ๕ ขาคติ

นอกจากนี้ได้ทรงปรับปรุงประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ทางด้านการศึกษา ได้โปรดให้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๔๖๔ ขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ราษฎรทุกคนได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน ทางด้านเศรษฐกิจ ทรงโปรดให้ปรับปรุงงานทางด้านการคลังให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกระทรวงพาณิชย์ขึ้น เพื่อปรับปรุงการพาณิชย์กรรมและเกษตรกรรมของประเทศ ทางด้านการคมนาคม กิจการรถไฟ โปรดให้พระยาพิชัยโยธาออกไปทั่วพระราชอาณาจักร ทางด้านกฎหมายและการศาล ทรงโปรดให้เร่งปฏิรูปกฎหมายไทยให้เป็นหลักแห่งความยุติธรรมตามสากลนิยม โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้น ทางด้านการทหาร ได้โปรดให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหารขึ้นใหม่ ทำให้การเกณฑ์ทหารเรียบร้อยกว่าแต่ก่อน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทั้งสองพระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานและปรับปรุงกองทัพเรือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงมีบทบาททางด้านการบริหาร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ทรงมีบทบาททางด้านงานเทคนิค

กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงศึกษาวิชาทหารเรือมาจากประเทศอังกฤษ โดยตรง จึงทรงเข้าใจงานของกองทัพเรือได้ดี ผลงานที่สำคัญของพระองค์ได้แก่การวางรากฐานการศึกษาแบบสมัยใหม่ให้แก่ทหารเรือไทย โดยทรงจัดหลักสูตรและวางระเบียบแบบแผนของโรงเรียนเสียมใหม่ เพื่อผลิตนักเรียนนายเรือที่มีประสิทธิภาพดีกว่าเก่า ทรงจัดให้มีการ

ประลองยุทธเป็นครั้งแรกของนักเรียนนายเรือ และจัดสร้างฐานทัพเรือที่ลัดทิบ ผลงานที่พระองค์ได้ทรงกระทำไว้เป็นรากฐานในการจัดการราชการเรือมาจนทุกวันนี้ ข้าราชการทหารเรือจึงพากันถวายพระนามแก่พระองค์ว่า "พระบิดาแห่งทหารเรือไทย"

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงวางรากฐานงานทางค่านบริหารให้แก่กองทัพเรือ แม้ว่าพระองค์จะมีได้ทรงศึกษาวิชาทหารเรือ แต่ก็ได้ทรงศึกษาและค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของพระองค์อยู่เสมอ บุคคลที่เป็นที่ปรึกษาของพระองค์คือ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทั้งสองพระองค์ได้ร่วมงานกันอย่างใกล้ชิดในการปรับปรุงกิจการทหารเรือให้เจริญก้าวหน้า

การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตดำรงตำแหน่งเสนาบดีก็เพราะทรงพิจารณาเห็นว่า พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นี้เป็นผู้ที่มีจิตใจซื่อซุม เยือกเย็น สามารถจะประสานความแตกต่างระหว่างพวกหัวเก่าและพวกหัวสมัยใหม่ภายในกองทัพเรือได้ ซึ่งพระราชดำริของพระองค์ก็กลมกลืนกับที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้ พระกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนากองทัพเรือ เพราะที่ใดก็ตามถ้าขาดความสามัคคีแล้วการพัฒนาทาง ๆ ต้องหยุดชะงักหมด

ทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานและปรับปรุงกิจการให้เจริญก้าวหน้า คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร และสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ซึ่งต่อไปจะเห็นว่า สมเด็จพระราชบิดา

กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ทรงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข สมเด็จพระราชบิดาทรงดำเนินการต่อโดยทรงปรับปรุงการแพทย์ให้เจริญขึ้น หลักฐานที่เป็นประจักษ์พยานในข้อนี้คือ ความเจริญก้าวหน้าของโรงพยาบาลศิริราช และคณะวิชาแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลในปัจจุบันนี้

การแพทย์และสาธารณสุข เป็นกิจการสาธารณสุขของโลกที่ทุกประเทศจำเป็นต้องจัดให้มีขึ้น เพราะประเทศที่ราษฎรมีความอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพสมบูรณ์

พลังในการพัฒนาประเทศก็มีมาก ตรงกันข้าม ประเทศใดที่ราษฎรยากจน สุขภาพไม่สมบูรณ์ การพัฒนาประเทศก็เจริญก้าวหน้าไปได้ช้า ดังนั้นการแพทย์และสาธารณสุข จึงมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรก ภายใต้รัฐธรรมนูญ การที่ทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย พระองค์จึงมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยมาแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์จึงมีพระราชดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชนชาวไทย นำประเทศไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามแบบอย่างอารยประเทศ และจะทรงยอมลดพระราชอำนาจเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าพระราชดำริของพระองค์ยังไม่ทันสัมฤทธิ์ผลพวกคณะราษฎรก็ทำการปฏิวัติเสียก่อน

การที่ประเทศไทยเจริญก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้ กล่าวได้ว่าพระเจ้าลูกยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศ ซึ่งทั้งหมดสืบเนื่องมาจากพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งหวังความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นสำคัญ.